

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 323.1(437.6)(=214.58)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.65.35>

БАР'ЄРИ СУСПІЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ РОМСЬКОЇ ГРОМАДИ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Роман Бандурович

*Ужгородський національний університет,
факультет суспільних наук, кафедра політології і державного управління
вулиця Університетська, 14, 88000, Ужгород, Україна
<https://orcid.org/0009-0004-2091-8377>*

Темою наукового дослідження є проблема бар'єрів суспільній інтеграції для представників ромської громади у Словацькій Республіці. Дослідження присвячене комплексному аналізу причин стійкої маргіналізації ромської меншини в Словацькій Республіці. Розглянуто причини виникнення бар'єрів суспільній інтеграції ромів, що зберігаються через історично вкорінену нерівність, негативну позицію суспільства стосовно ромської національної меншини та ставлення до представників ромських громад як стигматизованих елементів суспільства. Особливу увагу приділено факторам національної ідентичності ромської національної меншини та рисам соціального менталітету ромів, що можуть бути суттєвою перешкодою на шляху суспільної інтеграції ромів до суспільного життя у Словацькій Республіці.

Результати дослідження можуть бути корисними в галузі розроблення рекомендацій стосовно ромських громад у Словацькій Республіці у сфері охорони здоров'я та медичних послуг, а також у посиленні профілактики проблем ромського населення у певних сегрегованих районах. Ураховуючи різні типи ромських громад, результати дослідження в рамках системи цінностей ромів та її потенційної різноманітності можуть становити емпірично перевірений критерій етнічної та культурної однорідності досліджуваної етнічної групи в Словацькій Республіці. Вони також можуть сприяти розвіянню стереотипів та упереджень, що мають стосунок до ромського населення.

Розуміння специфіки соціальної поведінки ромів та її потенційних відмінностей у межах окремих типів ромських громад може в майбутньому ініціювати більш масштабні дослідження проблем ромських громад у різних регіонах Словацької Республіки. Можливими перспективними напрямками майбутніх досліджень можуть стати розроблення мультинаціональної стратегії інтеграції ромських громад до соціального життя Словацької Республіки та модернізація існуючих практик державної політики, що стосуються етнічних меншин.

Ключові слова: ромські громади, сегрегація, дискримінація, суспільна інтеграція, національні меншини, політика інклюзії, Словацька Республіка.

Вступ. Інтеграція національних меншин до всіх сфер життя країни є динамічним процесом, що сприяє ефективній участі всіх членів суспільства в економічному, політичному, соціальному й культурному аспектах діяльності держави та підтримує інклюзивне відчуття належності на загальнонаціональному та локальному рівнях усіх членів суспільства.

За умови відсутності належної стратегії політики інтеграції існує небезпека, що різні спільноти, особливо численні та територіально сконцентровані, з часом можуть усе більше відокремлюватися, маючи незначну кількість спільних інтересів або взагалі не маючи їх та не відчуваючи належності до суспільства. Таке розділення на паралельні

та роз'єднанні спільноти є значним ризиком для життєдіяльності та стабільності будь-якої багатонаціональної держави. Цей ризик може бути зменшений завдяки добре скерованому процесу суспільної інтеграції національних меншин, що може відіграти вирішальну роль у попередженні переростання напруги в конфлікт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню суспільної інтеграції представників етнічних громад загалом та певним його соціально-психологічним аспектам присвячено дослідження вітчизняних учених А.С. Лобанової [1], О.М. Мушинки [2], О.Т. Риндзак [3]. Серед робіт закордонних учених варто відзначити праці R. Džambazović та M. Jurásková [4], R. Filčák [5; 6], A. Ghimisi [7], J. Průcha [8] та інших дослідників.

Дослідження грамотно продуманого та реалізованого процесу інтеграції національних меншин, що є передумовою для побудови рівноправного суспільства, стало основою для формування *мети* даної роботи, а саме: дослідження бар'єрів суспільної інтеграції ромських громад у Словацькій Республіці.

Для досягнення мети необхідним є виконання таких *завдань*:

- здійснення поточного та ретроспективного аналізу суспільного становища ромських громад у Словацькій Республіці;
- дослідження існуючих культурних та соціальних викликів для представників ромських громад у Словацькій Республіці;
- дослідження теоретичних шляхів подолання існуючих суспільних бар'єрів для представників ромських громад у Словацькій Республіці.

Об'єктом дослідження є умови життя ромських громад у Словацькій Республіці.

Предмет дослідження – існуючі соціальні бар'єри та потенційне створення сприятливих передумов для повноцінної інтеграції представників ромських громад до словацького суспільства.

У ході виконання даної роботи використано такі *методи досліджень*: метод ретроспективного аналізу, метод аналізу статистичних даних, історичний та структурний методи аналізу документації.

Виклад основного матеріалу. Згідно з демографічними оцінками та соціографічним картографуванням, здійсненими у 2025 р., Словаччина має одну з найбільших ромських громад у Європі. За оцінками, кількість ромів, що проживають у Словаччині, становить близько 400 тис осіб, або 7% від загальної чисельності населення країни [9].

Роми є водночас найбіднішою та найбільш соціально обмеженою національною меншиною країни, головним чином, через обмежений доступ до сфер освіти та охорони здоров'я, також із причини невігідного становища з погляду працевлаштування та низького рівня життя.

Стандартна позиція у сприйнятті ромів у минулому (вони були презентовані як недорозвинена спільнота, що повинна «піднятися» або «підвищити свій культурний рівень» до стандартів пересічного населення) переноситься до загального бачення ромів і на сучасному історичному етапі [2].

Значна частина ромського населення Словацької Республіки являє собою уразливі верстви населення. Соціальний контекст поняття «уразливість» указує на те, що вона стосується суспільства, його членів і характеризує незахищеність їхніх соціальних інтересів, а також обмеженість доступу до соціальних і культурних благ [3].

У випадку ромського населення уразливість проявляється в таких аспектах [10]:

- економічне виключення як позбавлення доступу до суспільних можливостей забезпечення належного рівня життя;

- культурне виключення у формі відмови ромським громадам на права, які кожна особа чи соціальна група повинна мати: право брати участь у культурному житті країни та ділитися власними культурними надбаннями;
- символічне виключення, пов'язане зі стигматизацією осіб та груп, які більшість населення країни розглядає як такі, що відрізняються або навіть є девіантними;
- просторове виключення, що проявляється в концентрації осіб або вже виключених соціальних груп у певному обмеженому географічному просторі, зазвичай у деяких сегрегованих поселеннях або районах міст.

Згідно з демографічними даними, приблизно 60% від загальної кількості ромів, які проживають у Словаччині, живуть інтегровано з більшістю населення та рештою суспільства; приблизно 40% проживають у містах або муніципалітетах, поселеннях, розташованих на периферії муніципалітетів та міст, або в поселеннях, які знаходяться далеко від них або відокремлені природним чи штучно створеними бар'єрами [11].

У цих місцевостях постійно спостерігаються явища подвійної або множинної маргіналізації, при цьому множинна маргіналізація стосується переважно ромів, які проживають у маргіналізованих регіонах та сегрегованих маргіналізованих поселеннях [12]. Ефект дезінтеграції та маргіналізації ромського населення проявляється як довгострокова відсутність матеріальної безпеки та життя за межею бідності.

Основними елементами, що впливають на рівень бідності ромського населення, є ступінь сегрегації ромів та рівень концентрації їхніх поселень: чим більш сегрегованою та більшою за чисельністю жителів є ромська громада в сегрегованому поселенні, тим вищим є рівень їхньої бідності. Ступінь сегрегації є важливим елементом із погляду соціальної стратифікації усередині самого ромського населення.

Статус сегрегованих ромів у маргіналізованих регіонах помітно нижчий, аніж статус інтегрованих ромів. Із цієї причини можуть проявлятися різні форми нерівності, з якими ця частина населення стикається протягом тривалого часу: рівень доходу, соціальний статус, рівень споживання, спосіб життя, інтеграція на ринок праці, освіта та ставлення до освіти, нерівність привілеїв та влади суспільних громад, нерівність розподілу політичного впливу та законодавчої влади.

Проблема сегрегації ромського населення в Словацькій Республіці продовжує становити значний виклик, особливо в критичних сферах, таких як освіта та житло [13]. В освіті сегрегація найбільш очевидна в селах із переважно ромським населенням, де школи часто стають повністю сегрегованими через відхід дітей, які не є ромами. Багато батьків, які не є ромами, вибирають записувати своїх дітей у школи за межами цих сіл, зазвичай у районах, де ромські учні відсутні, що ще більше поглиблює розрив.

Це явище широко визнається владою як тенденція негативного ставлення до ромської етнічної меншини, оскільки воно підтримує нерівність та обмежує можливості для повноцінної інтеграції до суспільства. Однак ефективні рішення для протидії цій тенденції залишаються невловимими, залишаючи проблему без вирішення.

У ромській спільноті думки щодо освітньої сегрегації змішані і часто залежать від соціально-економічного статусу представників громади. Ромські родини, що мають кращий економічний стан, зазвичай віддають перевагу інтегрованим освітнім середовищам, уважаючи їх можливостями для своїх дітей отримати кращі знання та навички, налагодити соціальні зв'язки та покращити свої перспективи на майбутне.

Навпаки, економічно незабезпечені ромські родини часто висловлюють задоволення сегрегованими класами та школами, сприймаючи їх як більш безпечні, менш конкурентні середовища, де їхні діти менш імовірно зіштовхнуться з дискримінацією або

відчуватимуть себе маргіналізованими. Однак ці родини можуть не помічати довгострокових негативних наслідків такої сегрегації, включаючи зменшений доступ до якісної освіти, обмежену соціальну інтеграцію та менше можливостей для підвищення соціального статусу. Ці наслідки можуть підтримувати **цикли бідності** та виключення із суспільного життя для ромських дітей.

Сегрегація також глибоко вкорінена у сфері житла, де ромські громади часто обмежені відмежованими районами або поселеннями-гетто. Житло, призначене для ромських родин, зазвичай зосереджене в певних місцевостях, що називають «ромським житлом». Ця сегрегація є не лише відображенням соціальної маргіналізації, а й чинником, що впливає на розвиток ініціатив.

Однією зі значних перешкод для вирішення проблеми сегрегації у житлі є небажання місцевих органів влади виділяти землю для ромського житла у центральних районах муніципалітетів [14]. Натомість нові житлові проекти для ромських родин часто переносяться до периферійних частин міст або до місць уже існуючих ромських поселень. Ця практика підтримує просторову сегрегацію, ще більше ізолюючи ромські громади від економічних можливостей, соціальних мереж та основних послуг, доступних для інших громадян.

Стосовно житлового питання національний уряд та місцеві органи влади повинні зобов'язатися до справедливого виділення землі та розвитку змішаних житлових проектів у центральних районах разом із заходами для боротьби з дискримінаційними ставленнями до ромських жителів. Без свідомих і тривалих зусиль цикл сегрегації продовжить обмежувати можливості та поглиблювати нерівності для ромських громад.

Негативні наслідки такої сегрегації виходять за межі фізичного розділення. В освіті сегреговані школи часто не мають ресурсів для забезпечення якісного навчання, доступних у більш різноманітних або переважно не ромських школах. Це обмежує потенціал ромських дітей у досягненні академічного успіху та інтеграції до суспільства.

У сфері освіти вирішення цього питання може включати:

- перерозподіл навчальних округів;
- розроблення інклюзивних навчальних програм;
- програми залучення громади для сприяння довірі та співпраці між ромськими та не ромськими родинами.

Муніципальні органи влади та їхні представники або не усвідомлюють масштаби цієї проблеми, або схильні зменшувати її значення, що свідчить про тривожний **розрив між інституційними сприйняттями та реальним життям ромського населення**. Роми вказують на часті випадки дискримінації у своїх взаємодіях із державними службами, де вони часто стикаються з нерівним ставленням та системним упередженням. Подібна ситуація спостерігається в медичних закладах та центрах зайнятості, де клієнти-роми стикаються з неналежним обслуговуванням, відсутністю емпатії або навіть відмовою в обслуговуванні порівняно з не-ромами [15].

Проблема виходить за межі державних послуг і включає дискримінацію у приватних закладах, таких як ресторани, кафе та магазини. Прикладом є наявність зарезервованих зон у деяких кафе, де ромські гості «відокремлені» від не-ромських клієнтів. Наведена форма дискримінації, хоча й незаконна, часто залишається без уваги через недостатнє виконання антидискримінаційних законів та суспільну байдужість.

Такі практики підсилюють відчуття виключення та підтримують шкідливі стереотипи стосовно ромів, ще більше закріплюючи соціальне розмежування. Незважаючи на незаконність таких дій, системний характер дискримінації та відсутність проактивних заходів для її вирішення створюють середовище, де нерівне ставлення продовжує існувати.

Зусилля щодо боротьби з дискримінацією повинні включати підвищення обізнаності про права національних меншин серед державних службовців та постачальників послуг, упровадження тренінгів із терпимості та зміцнення виконання антидискримінаційних законів. Створення доступних механізмів для повідомлення про випадки дискримінації та забезпечення своєчасного та ефективного розгляду скарг може допомогти створити атмосферу довіри та відповідальності в суспільстві.

У контексті ізолюваності національної меншини вживається термін «бідність культури як причина соціальної ізоляції», що визначається як: відсутність ефективної участі та інтеграції бідних мешканців в основні інститути суспільства більшості; мінімальна соціальна організація, що перевищує рівень звичайної сім'ї; сильне відчуття маргіналізації та неповноцінності, фаталізм із низьким рівнем амбіцій.

У сучасному суспільстві існують стійкі тенденції інтерпретувати «культуру бідності» як характерну та культурно органічну рису ромської етнічної групи. Не лише мешканці маргіналізованих ромських поселень, а й роми як етнічна меншина сприймаються більшістю населення Словацької Республіки як найбільш «проблематичні» жителі країни [16].

Представники ромських громад стикаються з негативними стереотипами та етнічними упередженнями. Членів цієї конкретної групи зазвичай називають соціально дезадаптованими, такими, що живуть *культурно зумовленим антисоціальним життям* і схильні до повторюваної злочинної діяльності. У більш вузькому розумінні значення терміна йдеться про антисоціальний розлад особистості, якому притаманні ігнорування (зазвичай через неусвідомлення, хоча й раціональне розуміння) соціальних норм і прав інших, імпульсивність, іноді в поєднанні з агресивністю і дуже обмеженою здатністю чи відсутністю інтересу до формування тривалих стосунків [17].

Така ситуація є наслідком історичного розвитку взаємовідносин між ромами і більшістю населення, що також виникла як результат масштабних соціальних та економічних змін, що відбулися в Словацькій Республіці на початку 1990-х років. Через розпад соціалізму та його патерналістської політики і перехід до ринкової економіки жителі ромських громад опинилися в становищі економічно неактивних та соціально залежних жителів від решти суспільства.

Одним з аспектів, що потребує особливої уваги під час дослідження питання повноцінної інтеграції жителів ромських громад до соціального середовища держави, є питання ціннісної орієнтації, що відображає відносну важливість індивідуальних цінностей або цінностей певної соціальної групи [18].

Переважна більшість досліджень, пов'язаних із системою цінностей ромів у Словаччині, впливає з теоретичних знань таких наукових дисциплін, як культурна антропологія, культурологія, та прикладних етнічних досліджень. Існує припущення, що через історичні події минулого століття, асимільовані політичні процеси соціалізму та соціально-економічні зміни протягом останніх двадцяти років, про традиційну культуру ромів у Словацькій Республіці та сусідніх державах згадувати небажано [19].

Традиційна «культура ромів» в історико-ретроспективному розумінні терміна більше не існує або збереглися лише її деякі фрагментарні елементи, часто архаїчного характеру. Їх можна спостерігати у дещо зміненій формі в невеликих осередках частково ізолюваних ромських громад на сході Словаччини.

Сьогодні концепція традиційної культури ромів усе частіше стає джерелом етнічних стереотипів та упереджень більшості населення щодо ромів, тоді як багато актуальних питань, пов'язаних із цими спільнотами, тлумачаться як результат етнічних та культурних відмінностей.

У цьому контексті вищезгаданий термін «культура бідності» частіше обговорюється як значення характерної етнічної риси ромського населення: навіть якщо культура бідності є характерною для великих груп ромів, що проживають у соціально та просторово виключених районах, більшість неналежним чином узагальнює «справжній» образ ромів через зовнішні прояви їхнього способу життя.

З іншого боку, вони не усвідомлюють, що така поведінка щодо ромів чи етнічна ідентифікація не мають жодного зв'язку з етнічним походженням та є справедливою для всіх людей, які постраждали від крайньої бідності та тривалого строку соціальної ізоляції.

Водночас ця концепція традиційної культури ромів, зокрема у випадку пересічної громадськості, пов'язана з припущенням етнокультурної гомогенізації окремих груп ромів і не враховує поточної ситуації [13]. Представники ромських етнічних громад поділяють елементарні культурні цінності, проте їхні культурні форми не є єдиними. Елементарна модель культурного життя ромів є послідовною, але її прояви – ні, оскільки культура ромів є наслідком використання ситуативної поведінки, що є породженням використовуваної ромами стратегії **соціальної мімікрії**.

Існують три основні форми соціальної мімікрії, які розрізняються за своєю цільовою ознакою [1]:

- мімікрія-захист: змушено-адаптаційна поведінка, спрямована на виживання в несприятливих умовах. Людина маскує свою справжню сутність, щоб уникнути конфлікту або небезпеки;
- мімікрія-газардування (ціледосягнення успіху): маскувальний спосіб досягнення власних цілей, коли людина приховує свої егоїстичні інтереси під маскою дотримання високих суспільних цінностей;
- соціальний міметизм: прагнення якомога точніше копіювати поведінку, образ або стиль життя авторитетних та зразкових людей для досягнення певних соціальних цілей.

Навіть за умови, якщо існує кореляція між цінностями, життєвими стратегіями та культурою окремих етнічних груп ромів, виведення системи цінностей та ціннісних орієнтацій ромів на основі розуміння життєвих стратегій не є правильним способом вирішення проблеми. Це можна розглядати як форму дії шляхом примусу через зовнішні обставини, що не впливають із концепції традиційної культури ромів та не відповідають ситуації, у якій перебуває ромське населення Словацької Республіки.

Однак слід урахувувати той факт, що у разі взаємодії більшості населення країни та взаємодії ромської етнічної групи в Словаччині, безумовно, мається на увазі міжкультурна комунікація. Уважається, що розуміння цінностей або ціннісних орієнтацій ромів, головним чином, тих, хто живе в маргіналізованих умовах, може сприяти підвищенню якості взаємного спілкування та співіснування.

Із погляду ціннісного аспекту конкретної національної групи орієнтоване дослідження може вказати на реальні відмінності. Саме тому передбачається, що цінності або ціннісні орієнтації є однією з основних культурних ознак окремих націй та етнічних груп [8], присутні в кожній сфері суспільства одночасно. Психологічні та соціологічні цінності становлять регуляторний механізм людської поведінки, значущий для конкретного суспільства, та проявляється у спільних стандартах, ставленнях, думках, уподобаннях. Цінності національних та етнічних спільнот є незмінними, оскільки вони передаються з покоління у покоління та стійкі до зовнішнього світу.

З огляду на ці факти, на програмний період Європейського Союзу 2021–2027 рр. уряд Словаччини прийняв «Стратегію рівності, інклюзії та участі ромів до 2030 року» [7], що складається з п'яти пріоритетних сфер: освіта, зайнятість, охорона здоров'я, житло, боротьба з антиромським расизмом та сприяння участі в громадському житті країни.

Плани дій для кожної із цих сфер були розроблені на період 2022–2024 рр. Окрім того, «Плани дій на період 2025–2027 років» були підготовані Управлінням уповноваженого уряду Словаччини з питань ромських громад, що виконує функції як координатора, так і Національного контактного пункту з питань ромів.

Нова Стратегічна програма Європейського Союзу щодо інтеграції ромів на 2020–2030 рр. є великим кроком до вирішення проблеми, яка затягнулася надто довго. Ромське населення, яке є найчисленнішою меншиною в Європейському Союзі, занадто сильно постраждало від дискримінації, неналежного медичного обслуговування чи відсутності належної освіти. Завдяки численним зусиллям Європейський Союз прагне вирішити багато із цих проблем за допомогою нового стратегічного плану, розробленого для належної інтеграції ромів.

Після надходження цього сигналу від Європейського Союзу всі держави-члени повинні відреагувати та зрозуміти момент, скористатися ним та максимально використати кожну ціль. Їм також потрібно буде подбати про вирішення деяких проблем, оскільки ромська громада є розсудливою та повинна довіряти змінам. Важливим чинником, який цього разу добре сформований, є роль неурядових організацій та інших важливих учасників, які тепер мають новий стратегічний план для вивчення та створення належного методу, за допомогою якого заходи будуть впроваджені на їхній відповідній території держави [7].

«Стратегія 2030» була розроблена на основі запиту на концептуальний матеріал, який урахує розвиток ситуації та досвід попередніх восьми років від моменту прийняття Стратегії Словацької Республіки з інтеграції ромів до 2020 р. та відповідного плану дій. Її зміст сприяє виконанню намірів Уряду щодо поліпшення статусу та ситуації ромів, як зазначено в Програмній декларації Уряду Словацької Республіки на період 2020–2024 рр., а також відображає цілі Візії та Стратегії розвитку Словаччини до 2030 р.

Національна стратегія являє собою набір вихідних точок та цілей, спрямованих на припинення сегрегації ромських громад, значний позитивний поворот у соціальній інтеграції ромів, недискримінацію, зміну ставлення до них як національної меншини та покращення співіснування з іншими громадянами Словацької Республіки.

Підготовка «Плану дій» розпочалася у червні 2024 р. і безпосередньо базується на раніше прийнятій «Стратегії 2030» та Планах дій на 2022–2024 рр. У цих документах викладено конкретні заходи та способи їх практичної реалізації з кожної пріоритетної сфери, включаючи їх фінансову кількісну оцінку, що потрібно реалізувати для досягнення поставлених цілей.

Координуючу роль у відношенні до «Стратегії 2030» та реалізації Планів дій виконує Уповноважений Уряду Словацької Республіки з питань ромських громад через Офіс Уповноваженого Уряду Словацької Республіки з питань ромських громад, який також є національною контактною точкою.

Висновки. Сьогодні загальне сприйняття ромських громад у Словацькій Республіці є достатньо негативним. Процеси маргіналізації та дискримінації ромів тривають через системні причини: історично вкорінене уявлення про нерівність та загалом негативне ставлення до ромів владної верхівки та суспільства загалом. Однак для суспільства важливо знайти ефективний баланс між рівнем поділу, необхідним для вільного вираження й розвитку різноманітності національних меншин, з одного боку, та встановленням і зміцненням зв'язків між різними спільнотами, що становлять усе суспільство у цілому, – з іншого.

За умови, якщо зв'язки між громадами недостатньо розвинені, інтеграція національної меншини зустрічає перешкоди, унаслідок чого виникає ризик для згуртованості та стабільності. Належний баланс між цими двома елементами не може бути визначений

заздалегідь: ступінь упевненості спільнот, як більшості, так і меншості, у тому, що їхні права виконуються, та відчуття належності до одного суспільства можуть змінюватися протягом часу та є контекстуальними і залежать від низки чинників, притаманних кожному суспільству, серед яких основними є сформовані інституційні та політичні інститути держави.

Список використаної літератури

1. Лобанова А.С. Соціальна мімікрія як адаптивний спосіб життєдіяльності : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.04. Київ, 2005. 36 с.
2. Мушинка О.М. Особливості політичного представництва ромів за результатами виборів до Європейського Парламенту (2019) та Національної Ради Словацької Республіки (2020). *Україна і Центральна Європа: історія, політика, культура* : матеріали V науково-практичної конференції «Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті впливу гібридної війни, виборчих процесів та теми забезпечення прав національних меншин», м. Ужгород, 25 вересня 2020 р. Ужгород, 2020. С. 184–189.
3. Риндзак О.Т. Соціальна уразливість населення та її понятійно-термінологічне забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/947/905>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-79>
4. Džambazovič, R., Jurásková, M. Sociálne vylúčenie Rómov na Slovensku. In: M. Vašečka (ed.). *Inštitút pre verejné otázky. Čačipenpal o Roma: súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Bratislava. 2002.
5. Filčák, R., Szilvasi, M., Škobla, D. No water for the poor: the Roma ethnic minority and local governance in Slovakia. *Ethnic and Racial Studies*. 2017. 41(7). P. 1390–1407. DOI: <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1291984>
6. Filčák, R., Ficeri, O. Making the Ghetto at Luník IX in Slovakia: People, Landfill, and the Myth of the Urban Green Space. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2021. 57(3). P. 293–313. DOI: <https://doi.org/10.13060/csr.2021.020>
7. Ghimisi A. The new European Union Strategic Framework for Roma Integration 2020–2030: Insights and recommendations for the national strategic frameworks. *Journal of Research and Innovation for Sustainable Society* (Apr 2021). Vol. 3. No. 1. P. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.33727/jriss.2021.1.9:64-68>
8. Průcha J. *Interkulturní psychologie : sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů / 2., rozšířené vyd.* Praha : Portál. 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-280-5. DOI: https://doi.org/10.1007/3-211-37842-1_9
9. Roma Civil Monitor (2025) Civil society monitoring report on the implementation of the national strategic framework for Roma equality, inclusion, and participation in Slovakia. <https://www.romacivilmonitoring.eu/countries/slovakia>
10. Black, D. W. The Natural History of Antisocial Personality Disorder. *Canadian Journal of Psychiatry. Revue Canadienne de Psychiatrie*. 2015. 60 (7). P. 309–314. DOI:10.1177/070674371506000703
11. Korpi, W. Faces of inequality: Gender, class, and patterns of inequalities in different types of welfare state. *Social Politics: international studies in gender, state & society*. 2000. 7(2). P. 127–191. DOI: <https://doi.org/10.1093/sp/7.2.127>
12. Nestorová, D.J. Demographic Changes in Slovak Roma Communities in the New Millennium. *Sustainability*. 2021. 13. 3735. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13073735>
13. Škobla, D., Mušinka, A., Majo, J. Bridging the Gap: Roma Access to Public Services in Slovakia. 1 vyd. Bratislava : Institute of Ethnology and Social Anthropology of the Slovak Academy of Sciences. 2025. 185 p. ISBN 978-80-69127-01-2. DOI: <https://doi.org/10.31577/2025.9788069127012>
14. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, October 2020. A Union of Equality: EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation 2020–2030. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf

15. EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020–2030. Brussels, 7.10.2020. COM (2020) 620 final. 17 p. https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf
16. Havírová, Z. Exclusion from the labour market in the context of anti-Roma racism. *UKF: Helping Professions*. 2022. 5(2). P. 40–54. DOI: 10.17846/PP.2022.5.2.40-54
17. Kovats M. Politika romské identity: mezi nacionalismem a chudobou. In: M. Jakoubek (ed.): *Cikáni a etnicita*. Plzeň. 2008. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
18. Radičová I. Rómovia na prahu transformácie. In: M. Vašečka (ed.): *Čačipenpal o Roma: súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Bratislava. Inštitút pre verejné otázky. 2002,
19. Stewart, M. Populism, Roma and the European Politics of Cultural Difference. In: M. Stewart, (Ed.), *The Gypsy «Menace»: Populism and the New AntiGypsy Politics*. London: Hurst & Company. 2012. P. 3–23. DOI: <https://doi.org/10.55271/rp0050>

BARRIERS TO SOCIAL INTEGRATION: SOCIAL AND CULTURAL CHALLENGES FOR REPRESENTATIVES OF THE ROMA COMMUNITY IN THE SLOVAK REPUBLIC

Roman Bandurovych

Uzhhorod National University,

Faculty of Social Sciences, Department of Political Science and Public Administration

14 Universytetska Street, 88000, Uzhhorod, Zakarpattia Oblast, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0004-2091-8377>

The scientific research topic is the problem of barriers to social integration for representatives of the Romani people in Slovakia. The research is devoted to a comprehensive analysis of the reasons for the persistent marginalization of the Romani minority in Slovak Republic. The reasons for the emergence of barriers to social integration of the Romani people were analyzed. These social barriers were appeared due to historically rooted inequality, the negative position of society towards the Romani national minority and the attitude towards representatives of the Romani communities as stigmatized elements of society. Particular attention is paid to factors of the national identity of the Roma national minority and features of the social mentality of the Roma, which can be a significant obstacle to the social integration of the Roma into public life in the Slovak Republic.

The results of the study may be useful in the development of recommendations for Romani social communities in Slovak Republic. These scientific results can be used in the field of health care and medical services, as well as in strengthening the prevention of problems of the Romani population in certain segregated areas. Considering the different types of Romani communities, the study results within the framework of the Romani value system and its potential diversity may constitute an empirically tested ethnic and cultural homogeneity criteria of the studied ethnic group in Slovak Republic. They may also contribute to the dispelling of stereotypes and prejudices related to the Romani ethnic groups.

Understanding the value structure of the Romani people, the specifics of their social behavior and its potential differences within individual types of Romani communities may initiate future larger-scale research into the problems of Romani communities in different regions of Slovak Republic. Possible promising areas of future research in this direction may include the development of a multinational strategy for the integration of Roma communities into the social life of the Slovak Republic and the modernization of existing state policy practices related to ethnic minorities.

Key words: Romani communities, segregation, discrimination, social integration, national minorities, inclusion policy, Slovak Republic.

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026